

Sygn. akt I ACa 33/14

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 10 kwietnia 2014 r.

Sąd Apelacyjny w Katowicach I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący :	SSA Piotr Wójtowicz (spr.)
Sędziowie :	SA Joanna Kurpierz SO del. Tomasz Ślęzak
Protokolant :	Anna Wieczorek

po rozpoznaniu w dniu 10 kwietnia 2014 r. w Katowicach

na rozprawie

sprawy z powództwa H. Ł.

przeciwko I. L.

przy udziale Stowarzyszenia (...) w C.

o zapłatę

na skutek apelacji pozwanej

od wyroku Sądu Okręgowego w Katowicach

z dnia 21 października 2013 r., sygn. akt II C 480/13,

prostując rubrum zaskarżonego wyroku przez wyeliminowanie zeń słów „interwenienta ubocznego”,

oddala apelację.

Sygn. akt I ACa 33/14

UZASADNIENIE

Powód wniósł o zasądzenie na jego rzecz od pozwanych, I. L. M. G. i E. N. solidarnie 34526,07 zł odszkodowania oraz 250000,-zł zadośćuczynienia, a także o nakazanie pozwanym przeproszenia go za doznane krzywdy moralne we wskazanych czasopiśmie z tym uzasadnieniem, że podjęły one wobec niego przestępcze działania, wskutek których poniósł szkodę i doznał ciężkiego rozstroju zdrowia.

Pozwane wniosły o oddalenie powództwa i o zasądzenie na ich rzecz kosztów procesu.

W toku postępowania do udziału w sprawie dopuszczone zostało Stowarzyszenie (...) w C..

Wyrokiem z dnia 27 grudnia 2011 r. Sąd Okręgowy w Katowicach oddalił powództwo w całości. Uznał Sąd ten, że w sprawie brak było podstaw do ponownego dokonania oceny zasadności roszczenia, wobec prawomocnego zakończenia pierwotnego w tym przedmiocie postępowania, zakończonego wydaniem w dniu 5 sierpnia 2004 r. nakazu zapłaty. W motywach swego orzeczenia wskazał, że powód w umówionym terminie nie zwrócił jej pożyczki, w związku z czym ta wytoczyła powództwo o zapłatę i w postępowaniu upominawczym uzyskała nakaz zapłaty, nakazujący mu, aby w terminie dwóch tygodni od doręczenia nakazu zapłaty zapłacił 300,-zł z odsetkami umownymi po 20,-zł za każdy dzień, poczynając od 31 maja 2004 r., lub by wniósł w tym terminie sprzeciw. Powód nakazu tego nie zaskarżył, co spowodowało jego uprawomocnienie się. Na podstawie tego tytułu I. L. wszczęła postępowanie egzekucyjne.

Powód wiązał swe roszczenia z odpowiedzialnością deliktową pozwanych, wynikającą z zawinionego działania pożyczkodawczyni, a następnie z bezprawnych działań Sądu w osobie pozwanej E. N. oraz komornika w osobie pozwanej M. G..

Dokonując oceny działań wszystkich pozwanych pod kątem art. 415 k.c., doszedł Sąd do wniosku, że nie można im przypisać bezprawności ani winy, co prowadzić musiało do oddalenia powództwa.

Na skutek apelacji Stowarzyszenia (...) w C. Sąd Apelacyjny w Katowicach z dnia 5 kwietnia 2013 r. wyrok ów uchylił w części oddalającej skierowane przeciwko I. L. powództwo o 34526,07 zł odszkodowania i sprawę w tym zakresie przekazał Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania apelacyjnego, a w pozostałej części apelację oddalił.

Wskutek takiego rozstrzygnięcia wyrok oddalający powództwo w stosunku do E. N. i M. G. uprawomocnił się.

Nie dopatrywał się Sąd Apelacyjny podstaw do żądania od I. L. zadośćuczynienia. Stwierdził też, że nie można w obecnym postępowaniu badać ani ważności zawartej przez nią z H. Ł. w dniu 30 kwietnia 2004 r. umowy, ani zasadności wystąpienia przez nią z powództwem o zapłatę wynikającej z umowy należności, ani poprawności wydanego przez Sąd Rejonowy nakazu zapłaty, ale nie oznacza to, że pozwana uprawniona była do egzekwowania objętego tytułem wykonawczym świadczenia w pełnej wysokości w zakresie zasądzonych od należności głównej odsetek. Wskazał, że w dacie zawarcia umowy prawo nie przewidywało ograniczeń stopy odsetek umownych, pozostawiając jej określenie stronom umowy i że dopiero na zarzuty strony rozpoznający sprawę sąd władny był uznać, że określona w umowie stopa odsetek narusza zasady współżycia społecznego lub stanowi wyzysk w rozumieniu art. 388§1 k.c. Zwrócił uwagę na to, że po powstaniu tytułu egzekucyjnego nastąpiła zmiana stanu prawnego, do Kodeksu cywilnego z dniem 20 lutego 2006 r. wprowadzono bowiem normy art. 359§2⁽¹⁾ i §2⁽²⁾, w myśl których maksymalna wysokość odsetek wynikających z czynności prawnej nie może przekraczać w stosunku rocznym czterokrotności wysokości stopy kredytu lombardowego Narodowego Banku Polskiego, a jeżeli wysokość odsetek wynikających z czynności prawnej przekracza wysokość odsetek maksymalnych, należą się odsetki maksymalne, a także że zmiana stanu prawnego obligowała wierzycielkę do ograniczenia wniosku egzekucyjnego w zakresie odsetek do ich maksymalnej wysokości, wynikającej z ustawy. W konkluzji stwierdził, że nie ma przeszkody dla domagania się w oparciu o art. 415 k.c. od pozwanej I. L. wyrównania szkody wyrządzonej wyegzekwowaniem odsetek w pełnej wysokości także za okres po wejściu w życie noweli.

Przy ponownym rozpoznaniu sprawy zalecił Sąd Apelacyjny dopuszczenie i przeprowadzenie dowodu z akt postępowania egzekucyjnego w celu ustalenia, czy i w jakim okresie pozwana wyegzekwowała zaliczone odsetki oraz jaka suma ostatecznie winna byłaby być wyegzekwowana przy zastosowaniu od 20 lutego 2006 r. zgodnej z prawem stopy odsetek równej czterokrotności wysokości stopy kredytu lombardowego Narodowego Banku Polskiego; po jej odjęciu od kwoty wyegzekwowanej zostanie otrzymana różnica odpowiadająca wysokości doznanej przez powoda szkody.

Zaskarżonym wyrokiem Sąd Okręgowy zasądził od pozwanej I. L. na rzecz powoda 16571,51 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 7 stycznia 2011 r., w pozostałej zaś części powództwo oddalił i zniósł wzajemnie koszty postępowania. Przytoczył Sąd następujące motywy swego rozstrzygnięcia:

H. Ł. w dniu 30 kwietnia 2004 r. zawarł z I. L. umowę pożyczki, na podstawie której ten otrzymał 300,-zł do na 30 maja 2004 r., a wysokość odsetek kapitałowych strony ustaliły na 90,-zł; łącznie H. Ł. zobowiązany był do zapłaty 390,-zł. Na wypadek opóźnienia w spłacie należności strony przewidziały, że pożyczkodawcy przysługiwać będą odsetki umowne w wysokości 20,-zł za każdy dzień.

Powód nie spłacił pożyczki w przewidzianym w umowie terminie, w związku, z czym I. L. wytoczyła w dniu 22 czerwca 2004r. przeciwko niemu powództwo o zapłatę. W dniu 5 sierpnia 2004 r. Sąd Rejonowy w B. w postępowaniu upominawczym wydał nakaz zapłaty, w którym nakazał powodowi, by ten w terminie dwóch tygodni od doręczenia nakazu zapłacił jej 300,-zł z odsetkami umownymi po 20,-zł za każdy dzień, poczynając od 31 maja 2004 r., lub by wniósł w tym terminie sprzeciw. Powód nakazu nie zaskarżył, co spowodowało jego uprawomocnienie się. Następnie na podstawie tego tytułu egzekucyjnego I. L. wszczęła postępowanie egzekucyjne, które było prowadzone w sprawie o sygnaturze Km 1811/04.

Na dzień 21 maja 2009 r. zadłużenie powoda wynosiło 30641,07 zł w tym 300,-zł należności głównej oraz 30341,07 zł odsetek. Ponadto powód zobowiązany był do pokrycia kosztów postępowania egzekucyjnego w wysokości 4283,76 zł. W dniu 27 lipca 2009 r., postępowanie egzekucyjne zostało zakończone. Komornik wyegzekwował 26866,51 zł odsetek; na dzień spłaty wynosiłyby one 38280,-zł, co do części odsetek wierzycielka żądanie cofnęła.

Liczone po 20,-zł dziennie odsetki za okres od 20 lutego 2006 r. do dnia uregulowania należności, czyli do 27 lipca 2009 r., wynosiłyby 25080,-zł. Odsetki liczone w wysokości czterokrotności wysokości stopy kredytu lombardowego za okres od 20 lutego 2006 r. do dnia uregulowania należności, czyli do dnia 27 lipca 2009 r. wyniosłyby 252,49 zł.

Skoro pozwana I. L. do dnia 19 lutego 2006 r. naliczać mogła odsetki w wysokości określonej umownie, a po tej dacie domagać się mogła jedynie odsetek w wysokości czterokrotności stopy kredytu lombardowego, komornik wyegzekwować winien 12852,49 zł.

Oplata stosunkowa od 12852,49 zł wyniosłaby 1927,87 zł (15%); należałoby doliczyć do niej koszty doręczenia środków pieniężnych i koszty wpisu do księgi wieczystej, to jest 30,-zł i 68,40 zł. W sumie komornik powinien wyegzekwować od powoda 14878,76 zł, wyegzekwował zaś łącznie 31450,27 zł, szkoda powoda wyniosła zatem 16571,51 zł.

Po powstaniu tytułu egzekucyjnego nastąpiła zmiana stanu prawnego, gdyż do Kodeksu cywilnego wprowadzono z dniem 20 lutego 2006 roku normy art. 359§2⁽¹⁾ i §2⁽²⁾, w myśl których maksymalna wysokość odsetek wynikających z czynności prawnej nie może przekraczać w stosunku rocznym czterokrotności wysokości stopy kredytu lombardowego Narodowego Banku Polskiego, a jeżeli wysokość odsetek wynikających z czynności prawnej przekracza wysokość odsetek maksymalnych, należą się odsetki maksymalne. Mimo że pozwana dysponowała prawomocnym orzeczeniem sądu, to z uwagi na zmianę stanu prawnego zobligowana była do ograniczenia wniosku egzekucyjnego w zakresie odsetek do ich maksymalnej wysokości wynikającej z ustawy. Zaniechanie wierzycielki w tym względzie uzasadnia przyjęcie jej odpowiedzialności na podstawie art. 415 k.c.

Gdyby z dniem wejścia w życie ustawy o zmianie ustawy Kodeks cywilny wierzycielka ograniczyła wniosek egzekucyjny w zakresie odsetek, łączna kwota, która powinna była być wyegzekwowana, wyniosłaby 14878,76 zł, od powoda zaś wyegzekwowano 31450,27 zł.

W apelacji od opisanego wyżej wyroku pozwana I. L. zarzuciła obrazę art. 415 k.c., art. 5 ustawy z dnia 7 lipca 2005 r. o zmianie ustawy - Kodeks cywilny oraz o zmianie niektórych innych ustaw, a także art. 362 k.c. i w oparciu o te zarzuty wniosła o zmianę wyroku przez oddalenie powództwa w całości i o zasądzenie na jej rzecz od powoda kosztów postępowania za obie instancje.

Powód i działające po jego stronie Stowarzyszenie wniosli o oddalenie apelacji.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

W pierwszym rzędzie zwrócić należy uwagę na niewłaściwe oznaczenie działającego po stronie powoda Stowarzyszenia jako interwenienta ubocznego. Wprawdzie z art. 62§2 k.p.c. wynika, że do przystąpienia organizacji pozarządowych do strony w toczącym się postępowaniu stosuje się odpowiednio przepisy o interwencji ubocznej, do której nie mają odpowiedniego zastosowania przepisy o współuczestnictwie jednolitym, nie daje to jednak podstaw do nazywania takiej organizacji interwenientem ubocznym; pozostaje ona nadal jedynie (lub aż) organizacją pozarządową i w takim charakterze podejmuje działania w procesie. Uchybienie to jednak nie miało żadnego wpływu na treść rozstrzygnięcia i możliwe było do wyeliminowania w drodze sprostowania oczywistej omyłki.

Apelacja nie podważa poczynionych w sprawie przez Sąd Okręgowy ustaleń faktycznych, obejmujących zresztą okoliczności w istocie niesporne. W szczególności nie podważa pozwana ustaleń co do wielkości wyegzekwowanej od powoda kwoty i co do wyliczenia odsetek w oparciu o czterokrotność wysokości stopy kredytu lombardowego Narodowego Banku Polskiego. W tej sytuacji Sąd Apelacyjny zawarte w motywach zaskarżonego wyroku ustalenia może w pełni zaakceptować i uznać za własne.

Na tle prawidłowych ustaleń również prawidłowo zastosował Sąd Okręgowy prawo materialne, skądinąd w zgodzie z wiążącą dla niego – po myśli art. 386§6 k.p.c. – oceną prawną, wyrażoną w uzasadnieniu wyroku Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 5 kwietnia 2013 r. W tym kontekście podniesione w apelacji zarzuty naruszenia art. 415 k.c. oraz art. 5 ustawy z dnia 7 lipca 2005 r. o zmianie ustawy - Kodeks cywilny oraz o zmianie niektórych innych ustaw (dalej: ustawa o zmianie Kodeksu cywilnego) w istocie skierowane są nie przeciwko zaskarżonemu rozstrzygnięciu, a przeciwko wyrokowi uchylającemu poprzedni wyrok Sądu Okręgowego. Taki sposób zwalczania orzeczenia nie może być skuteczny, dla porządku jednak niejako odnieść się należy do tych zarzutów, w szczególności zaś do kluczowego zarzutu obrazy art. 5 ustawy o zmianie Kodeksu cywilnego. Norma ta stanowi, że przepisy tej ustawy stosuje się do czynności prawnych dokonywanych po dniu jej wejścia w życie, co formalnie wyłącza działanie nowych przepisów art. 359§2⁽¹⁾ i §2⁽²⁾ do umów zawartych przed dniem 20 lutego 2006 r. Nie sposób jednak abstrahować od tego, że przez znowelizowanie art. 359 k.c. ustawodawca niedwuznacznie dał wyraz swojej dezaprobachie dla zastrzegania odsetek lichwiarskich, w sposób rażący przekraczających granicę nie tylko prawa, ale i obowiązujących w stosunkach społecznych zasad elementarnej przyzwoitości. W kontekście tej (odpowiadającej powszechnemu przekonaniu o tym, co jest godziwe) woli ustawodawcy zawarta dnia 30 kwietnia 2004 r. przez powoda i pozwaną umowa w zakresie, w jakim zastrzegała przenoszące akceptowalny poziom odsetki, musiała zostać w świetle art. 58 k.c. uznana za nieważną z uwagi na jej sprzeczność z zasadami współżycia społecznego. Tak wysokie odsetki, jak określono to w umowie, akceptowalne mogłyby być, gdyby zastrzeżono je na okres niezbyt długi; traktować by je wówczas można jako element presji na dłużnika, by ten ze swego zobowiązania wywiązał się jak najszybciej. Egzekwowanie ich jednak po wielu latach, bez względu na wyraźną dysproporcję między ich rozmiarem a wysokością pożyczonej sumy, nie może być jednak uważane za usprawiedliwione korzystanie z prawa i uznane być musi za jego nadużycie. Problem w sprawie niniejszej sprowadzał się do tego, że owe nadmiernie wysokie odsetki uzyskały, przy biernej postawie samego powoda, potwierdzenie w zrównanym w swej mocy z wyrokiem sądowym prawomocnym nakazie zapłaty. Nie pozwalało to na sprowadzenie ich do akceptowalnych rozmiarów, dopóki nie nastąpiło zdarzenie, o którym mowa w art. 840§1 pkt 2 k.p.c., powodujące niemożność ich egzekwowania w części rozmiary te przenoszącym. Za zdarzenie takie rozpoznający uprzednio sprawę Sąd Apelacyjny uznał w sposób wiążący tak dla Sądu Okręgowego, jak i dla rozpoznającego sprawę obecnie Sądu Apelacyjnego wejście w życie przywoływanej wyżej ustawy o zmianie Kodeksu cywilnego, w której – jak już podkreślono – ustawodawca dał jednoznacznie wyraz swej woli nieakceptowania odsetek przenoszących czterokrotność stopy kredytu lombardowego Narodowego Banku Polskiego. Wskutek tego zdarzenia zaistniały przesłanki do pozbawienia nakazu zapłaty z dnia 5 sierpnia 2004 r., wobec jednak wyegzekwowania już należności powodowi pozostało jedynie roszczenie o naprawienie szkody, jakiej doznał wskutek prowadzenia przez pozwaną I. L. egzekucji o odsetki ową czterokrotność przekraczające. Roszczenie to, w zakresie prawidłowo

wyliczonym w motywach zaskarżonego wyroku, podstawę swą znajdowało w prawidłowo przywołanej i zastosowanej przez Sąd Okręgowy normie art. 415 k.c., podniesiony przez skarżącą zarzut jej naruszenia jest zatem chybiony.

Równie chybiony jest zarzut obrazy art. 362 k.c. Wedle skarżącej obrazy tej dopuścić się miał Sąd Okręgowy przez to, że nie wziął pod uwagę zaniechania przez powoda czynności zmierzających do podważenia prawomocnego nakazu zapłaty z dnia 5 sierpnia 2004 r., takie zachowanie się powoda (a właściwie jego bierność) nie może jednak być traktowana jako przyczyniające się do zaistnienia szkody. To rzeczą pozwanej wszak, bez jakiegokolwiek aktywności ze strony powoda, było takie ograniczenie po dokonanej z dniem 20 lutego 2006 r. nowelizacji Kodeksu cywilnego swego roszczenia odsetkowego, by nie przekraczało ono wyznaczonej przez ustawodawcę górnej jego granicy.

Z powyższych względów Sąd Apelacyjny na podstawie art. 385 k.p.c., przy zastosowaniu art. 350§1 i§3 k.p.c. orzekł jak w sentencji.